

Donna Jackson Nakawaza: Does Anybody else look like me?

Részletek a könyvből, Gubcsi Judit fordításában/összefoglalásában:

Bevezetés - könyvismertetés

A szerző, Donna Jackson Nakawaza az Amerikai Egyesült Államokban élő fehér amerikai nő, aki egy japán férjhez ment feleségül és született két félvér gyerekük. Nem örökbefogadó szülő, de az anyai érzései és élményei hasonlítanak egy olyan örökbefogadó szülőéhez, aki más származású gyermeket nevel. Donnát sokszor szembesíti az „utca embere” azzal, hogy a gyerekei másként néznek ki, mint ő maga és a többi gyerek a környezetükben. Ez a szembesítés érkezik indiszkréciával is: „hozzászoktál már, hogy nem hasonlítanak Rád a gyerekeid?”, vagy: „jé, szőke hajú és ázsiai szemű a kislányod”. Ritkán tud úgy boltba menni a gyerekekkel, hogy valaki ne szólítaná meg. A gyerekeket is éri a származásukkal kapcsolatos pozitív és negatív élmények. A fiát háromévesen egy nagyobb fiú arról faggatta miért csak fekete lyukak vannak a szeme helyén. Később kisiskolás korában a fia előnynek érzi a származását, mert a „szamuráj” japán vére bátorrá teszi. Donnának nincsenek saját tapasztalatai, hogy milyen az amikor valaki más, hiszen fehér amerikaiként nőtt fel, fehér amerikai környezetben, megkülönböztetések nélkül. Kifejezetten megdöbben azon, hogy az országában, ahol az újságok címlapján félvér vagy színes bőrű emberek is szerepelnek rendszeresen, és ahol egyre több a vegyes származású család, ennyire „reflektorfénybe” kerül azáltal, hogy félvér gyerekeivel közlekedik az utcán. Mivel nem talált szakirodalmat erre vonatkozóan, ezért saját maga és családja miatt is kutatta a témát – több, mint hatvan vegyes származású családdal készített interjút. A megkérdezett családok közt voltak ázsiai-amerikai, afrikai-amerikai, európai-amerikai családok, főleg vérszerinti szülőkkel, de szerepelt egy pár örökbefogadó szülő is és gyerekeik a megkérdezettek közt. A szerző a könyvben leírja, hogy hogyan lehet felkészíteni a félvér vagy más származású gyerekeket a másságra. A tanácsokat és kutatása eredményeit korcsoportokra bontva írta meg a könyvben, amit különösen hasznosnak tartok. Bőségesen lehet információt kapni a könyvből arra vonatkozóan, hogy a gyerekeket milyen idősen mennyire és milyen mélységben érdekli a származás, a másság és hogy az ezzel kapcsolatos kérdésekre hogyan lehet korosztályosan megfelelő válaszokat adni. Sok gyakorlati példával és szülőktől, gyerekektől idézve támasztja alá a leírtakat – tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogy hogyan készítsük fel a gyerekeinket, ha a másságuk, származásuk miatt feléjük irányul a figyelem.

Általános megállapítások

A biztonságot nyújtó otthonunktól távol tartjuk a rasszista hangulatot, emellett nem szabad azt feltételeznünk, hogy a szeretet, amivel körülvevünk a gyerekeinket elegendő ahhoz, hogy ők majd saját identitást formáljanak, és a sokszínű világban jól boldoguljanak.

Nem nevelhetjük a gyerekeinket a faji hovatartozásukat teljesen előtérbe helyezve. A származás csak egy aspektusa a gyereknevelésnek. Mindemellett nem nevelhetjük úgy a gyerekeinket, hogy legyintünk, a származás nem érdekes a mai társadalomban. Sokszor a szülők azt kommunikálják a gyerekek felé, hogy milyen csodálatosak ők önmagukban, és hogy egyáltalán nem számít a másság. Ez nagyon romboló

hatású tud lenni, mert felnőve igenis érzékelné fogja a gyerek, hogy számít a másság és nem lesz eszköztára kezelni az ebből adódó helyzeteket. A származási kérdést nem jó túlragozni, de az sem jó, ha egyáltalán nem említjük.

Ha nem beszélünk a kisgyerekeinknek a származásukról, előfordulhat, hogy túl nagy jelentőséget tulajdonítanak majd a faji különbözőségeknek, amit mindenképpen felfedeznek majd amikor saját magukat hasonlítják össze társaikkal.

A megkérdezett gyerekek közül sokaknak identitás problémája volt, úgy érezték, hogy őket a szüleik nem szeretik vagy nem fogadják el. Úgy gondolták, hogy ha a szülők szerették és elfogadták volna őket olyannak amilyenek, akkor nyíltan beszélhetek volna a származásukról. De mivel ez nem történt meg, nem csak azt érezték, hogy nem fogadják el őket, hanem úgy gondolták, hogy valami nem stimmel velük.

3-5 éves korosztály

Egy négyéves fekete félvér gyermek anyukája arról számolt be, hogy kislánya az utcán látott fekete bőrű embereket, fel is figyelt rájuk. Az édesanya csodálkozott, hogy a kislánya így rámutatott a fekete bőrű emberekre, hiszen az anyuka is az volt. Ebben a korosztályban a gyerekek általában nem tudnak halmazokat összevonni. Az utcán lévő emberek fekete bőrűek voltak, az édesanya pedig az Anyukája, hiába volt az Anyuka bőre is fekete, a kislány nem azonosította őt a többi fekete bőrűekhez tartozónak.

A 4-5 éves gyerekek mindenhez hasonlítják magukat, ekkor fedezik fel magukat jobban a hasonlítások által is. Ilyenkor alapozzák meg azt is, hogy ők maguk milyenek, milyenek a környezetükben lévők, illetve, hogy milyen értékeket képviselnek bizonyos tulajdonságok. (jó dolog gyorsnak lenni, nem szeretek a legkisebb lenni a csoportban, stb.)

Sokszor a másságban a dicséret is terhelő lehet. Már a 3-4 éves gyerek is érzékeli, ha mindenki felfigyel rá, míg másokra kevésbé, feltűnik a gyermeknek, hogy ő más. Ha egy örökbefogadott vagy félvér gyermeket megbámulnak, aztán megdicsérnek, esetleg túl dicsérnek, az egyfajta mentegetőző magatartás is lehet a megbámuló részéről. Sokszor a szülő is azt érezheti, hogy el kell mesélnie az örökbefogadás tényét, körülményeit ebben a helyzetben – ez viszont a gyermekkel szemben nem helyes. Ha sokszor dicsérik a gyermeket, válaszolhatunk pl. így: igen mi is nagyon szeretjük és ugye minden gyermek milyen szép, vagy Isten ilyen szépnek teremtette, vagy látná az édesapját/édesanyját stb. Ezzel lehet finomítani a beszélgetést és nem muszáj részletezni a gyermek családba kerülésének körülményeit minden járókelővel.

Már óvodás korban el kell kezdeni a beszélgetést a származásról. Egyfajta módja ennek, hogy a gyermeknek legyenek otthon olyan játékaik, mesekönyvei, ami a származási különbségeket és a világ sokszínűségét képviselik.

5-8 éves korosztály

Kisiskolás korban, 5-8 éves kor közt már jobban formálódik a származás a gyermekben. Minél inkább különbözik kinézetre a gyermek a szüleitől, annál több figyelmet kap a külvilágtól és a társaitól. Ebből

gondolhatják sokan, hogy a gyerek mégsem tartozik a szüleihez, és ez az érzés nagy súllyal szerepel a gyermek saját identitásának kialakulásában. A gyerekek ebben a korban nagyon érdeklődnek a másság iránt, viszont általában még nincs bennük és nem értik a rasszizmust - ezért ez a legjobb időszak, amikor meg tudjuk tanítani, hogy mit jelent a származás. Ebben az időszakban kérdezik a gyerekek a legtöbbször, hogy miért mások, mint a többiek. Az ilyen beszélgetések alkalmával legjobb azt is hangsúlyozni, hogy ha nem is egyformák a családtagok, a család nem is erről szól, hanem arról, hogy a család állandó és végleges, a kapcsolat és szeretet örökre szól. Ha a gyermekre megjegyzést tesznek, a szülőnek először a gyermek lelkével kell foglalkoznia, majd csak utána reflektáljon az utcabeli idegennek. Sokszor célravezető arra a következtetésre jutni, hogy nem a gyerekkel van baj vagy benne van hiba, hanem a világ furcsa amiért szóvá teszi a másságát. Ebben a korszakban erős a gyerekekben a vágy, hogy az azonos nemű szülőre hasonlítson. Különösen fontos a más származású gyermekeket nevelőknek, hogy a saját identitásukkal teljesen tisztában és rendben legyenek, mert csak így tudnak sikeresen utat mutatni a gyermekeik számára. Ki lehet hangsúlyozni a gyermeknek, hogy a hídépítés a kultúrák közt mennyire szép feladat és lehet ez egy ajándék az élettől. A gyermek ajándékként is tekinthet arra, hogy más származással él egy vegyes családban és így mindkét kultúra keveredik benne. A testvérek is sokat segíthetnek a gyermek fejlődésében – ez általában is igaz, de esetünkben annál is inkább, mert így nincs egyedül a másságával a gyermek a családban.

8-11 éves korosztály

Alsó tagozatban, 8-11 éves kor közt egyre jobban számít a gyerekeknek a társaik véleménye, szinte tükörként látják önmagukat a társaik reakciói alapján. Ebben a korban értik meg a gyerekek, hogy mi a rasszizmus. És ebben a korban értik meg egyre jobban, hogy mi az igazságosság, és megértik, hogy a rasszizmus igazágtalan. Azt is megértik ebben a korban már, hogy van egyéni rasszizmus – egy bántó megjegyzés egy iskolástárustól pl., és van globális szintű rasszizmus – társadalmi, történelmi rasszizmus és a kisebbségek negatív diszkriminációja.

Ezen korszak legfontosabb tényezői:

- Ebben a korban különösen fontossá válik beletartozni egy baráti körbe.
- A csoportba tartozás attól függ, hogy a társai hogyan viszonyulnak hozzá.
- Megértik, hogy bár egy emberi fajhoz tartozunk, mindenkinek más a családi, származási és egyéb háttere.
- Kategorizálni kezdenek, pozitív és negatív halmazokba osztják a felismeréseiket a világról.
- Ebben a korban a gyerekek verbálisak és nem finomítják még a véleményüket.
- Nő az igazságérzetük és egyre jobban értik a rasszizmust.
- Megértik, hogy származás alapján ők maguk is egy bizonyos baráti körön kívül kerülhetnek és mélyen átéli ennek igazágtalanságát. Mivel ebben a korban a gyerekek az érzéseiket állandónak és örökkévalónak élik meg (nem egy pillanatnyi rossz érzésnek) úgy érezhetik, hogy a

negatív visszajelzés egyetemlegesen azt jelenti, hogy velük van valami nagy gond és ez nem csak egy pillanatnyi rossz tapasztalat.

A legfontosabb ebben a korban folyamatosan fenntartani a nyílt párbeszédet a származásról. Sokszor ebben a korban nem beszélnek már annyit az érzéseikről a gyerekek. Az is előfordulhat a nyílt párbeszéd ellenére, hogy a gyermek úgy érzi, hogy a szülei, akiknek más a származásuk, nem érthetik meg igazán, hogy min megy ő keresztül. Ebben a korban már megtaníthatjuk a gyerekeinknek, hogy ha a származásuk miatt bántják őket, megjegyzéseket tesznek, akkor ők fordítsák meg a helyzetet és tegyenek fel ők kérdéseket a társaiknak. Ebben a korban akár el is lehet kezdeni a származással, a kultúrával jobban foglalkozni otthon, ha a gyerek is szeretné, ha már felmerül a gyökérkeresés.

Különösen fontos a szülők önvizsgálata, és hogy semmilyen kisebbség, vallás, vagy egyéb irányú megkülönböztetést ne tegyenek. Akkor lesz hiteles a gyerekeinknek ebbe az irányba, ha mi magunk is így élünk. Pl ha múzeumba vagy kávézóba megyünk leülünk-e kisebbségi társunk mellé? Ha a nagybátyánk rasszista vicceket mesél a vacsora közben, leállítjuk-e?

A legfontosabb, amit még tehetünk, hogy elérhetőek vagyunk a gyermekeink számára és van időnk őket meghallgatni. Mi magunk nem élünk át olyan érzéseket, amiket a gyermekünk átél ha megkülönböztetés éri a származása miatt. További nehézség, hogy nehezen beszélnek az érzéseikről az ilyen korú gyerekek. Pusztán meghallgatni őket már sok segítséget jelent – még ha nem is tudunk az élettapasztalatunkból tanácsot meríteni egyes helyzetekre. Sokat segít a gyerekeinknek az is, ha van mód barátkozni, mert tini korban a szülők mellett egyre többen jelentenek barátok. Ha a gyermekünknek van pár nagyon közeli barátja, akikre támaszkodhat, akikben bízhat, az rengeteget segíthet a gyermekünk önbizalmának építésében és pozitív hatása egész felnőttkorig kihat. Ha tehetjük, nyissuk ki az ajtókat, szervezzünk a gyerekeknek délutáni barátkozásokat, esti pizsama partikat stb. Segítsük a gyermekünket készségei fejlődésében. Egy dolog az iskolai tárgyi tudás, a másik a készségek sor. Lelje örömét olyasmiben is, amire nem kap osztályzatot. Fiúknak különösen jót tehet a sport, mert náluk a fizikai erő és a csapatsportban való részvétel még egy mérce lehet a barátkozásnál.

Tinédzserkor

A tinédzserkorban a legnagyobb feladat a világban való helyük megtalálása. A tinik általában sokat - talán túl sokat is - aggódnak azon, hogy kinézetünk, viselkedésük normális-e. Más is átél-e olyan érzéseket, mint ők, vagy, hogy van-e a világban egyáltalán valaki, aki megérti őket. A baráti csoportok sokszor változnak ebben a korban és tagolódnak akár származás alapján is, ezért a gyerekeknek esetleg választaniuk kell, hogy hova tartoznak.

Az egyik interjúalany arról számolt be, hogy 14-15 évesen volt a legnehezebb számára, mint fekete bőrű de fehér kultúrában nevelkedett fiatal, pedig ebben a korban nagyon is tartozni akart valahová. Mivel fehér bőrűekkel volt az iskolában, a fekete bőrű szomszédai úgy érezték, hogy nem fogadja el őket. Ezért elfelejtette az idejét a két csoport között, de úgy érezte, hogy senki sem érti meg őt, és hogy sosem tud teljesen önmaga lenni, mert kívülről másként néz ki, mint amit belülről érez.

A szülőknek nagyon fontos tudatosítani a gyerekekben, hogy nem kell választani a származások közt, ha kettőhöz vagy többhöz tartozik a gyerek. Azt is el kell fogadni, hogy ha valakinek a viselkedése nem elfogadható, akkor lehet elítélni azt az illetőt, még akkor is, ha azonos a származása a gyerekével - azaz nem a származás határozza meg a viselkedést.

A „ki vagyok én?” kérdésre csak maga a gyermek válaszolhat, nem adhatunk neki kész válaszokat erre. Sokkal többet ér, ha segítjük és biztatjuk, találja meg a saját válaszait.

Mi történik, ha a származását firtató vagy bántó helyzetbe kerül gyermekünk? Tudatosítsuk benne, hogy nem az ő feladata a faji előítéleteket kezelni a társadalomban, és arra is bátorítsuk, hogy találjon ki saját válaszokat a származással kapcsolatos kérdésekre. Előfordulhat, hogy a visszakérdezést választja, mint reakciót az ilyen helyzetekben, de az is előfordulhat, hogy egyszerűen elsétál és kitér a válaszadás alól.

Az egyik koreai-európai megkérdezett arról számolt be, hogy a mai napig tanulja mit válaszoljon a ki vagy Te, miért így nézel ki? típusú kérdésekre. „nem lehetsz azért mérges, mert az emberek úgy vannak programozva, hogy néznek és kérdeznek. Ettől függetlenül persze frusztráló a kérdés, főleg mert ha válaszolok hogy amerikai, akkor addig kérdezetnek tovább amíg „fel nem tudnak címkézni”, mert nem úgy nézek ki, mint egy „tipikus” amerikai.

Az is rendben van, ha a tini faji identitása változó, néha ilyen néha olyan származásúnak vallja magát attól függően, hogy milyen társaságban van. Az egyik meginterjúvált tini azt mondta, az, hogy milyen származásúnak látják őt, attól függ, hogy kivel van. (pl esetünkben lehet, hogy ha cigányok közt van a gyerekünk egy kívülálló cigánynak nézné őt, míg, ha mi sétálunk mellette, akkor pedig nem)

Az egyetemi évek újabb kihívást jelenthetnek a gyerekeinknek az éntudatuk további integrálásában, de egyben egy új friss környezetet is ad önmaguk felfedezésére. Sokszor előfordul, hogy ebben a korszakban csatlakoznak etnikai csoportokhoz, vagy tanulnak etnikai háttérükről, megtanulják a nyelvet stb. Egy afro-amerikai lány úgy nyilatkozott, hogy mivel fehér környezetben nőtt fel, fehérként nevelkedett. Később, az egyetemen tanult az afro-amerikai történelemről, és ekkor vált afro-amerikaivá.

The big picture – az összkép

Beverly Daniel Tatum pszichológus elmondása alapján, ha egy vegyes származású fekete gyerek úgy nő fel, hogy nincs pozitív kapcsolata a fekete közösséghez, nagyon nehéz lesz értékelnie a maga feketeségét. Nem lesz pajzs a szélesebb társadalom felé, a negatív élményeket kivédendő, és így a gyerek önbecsülése is csökkenhet. Fontos, hogy a más származású gyerekek találkozhassanak, barátkozhassanak olyanokkal, mint amilyenek ők maguk, nem jó, ha kizárólag fehér környezetben, egyfajta burokból nőnek fel. Mit tehetünk, ha nem szeretnénk elköltözni a teljesen fehér környezetünkből, mégis szeretnénk megadni a gyermekünknek a legtöbbet? Sokan a meginterjúvált fiatalok közül fehér környezetben nőttek fel, mégis magas önbecsülésű, magabiztos és erős identitású fiatalok lettek. Az ő szüleik nem halkultak el, amikor a származásról kellett beszélni, sőt segítették őket, hogy megértsék a faji különbözőségeket és ezzel együtt megvédték őket a rasszizmus okozta

sérülésektől. Ezen kívül minél több alkalmat megragadtak arra, hogy a gyerekeik találkozzanak más vegyes származású családokkal, gyerekekkel. Néhány esetben pedig a lakókörnyezet is vegyes volt. Számos fiatal kihangsúlyozta mennyire sokat jelent nekik, hogy a lakókörnyezetükben egészen kis koruk óta vannak barátaik – együtt jártak óvodába majd iskolába, a szülők is összebarátkoztak, összejártak, mert ezek a barátok egész kiskoruk óta olyannak fogadták el őket, amilyenek.

Különösen fontos a gyerekeknek a származási különbségekről beszélni, ha egységesen fehér környezetben nőnek fel. Máskülönből nehézségeik lehetnek, amikor elhagyják a védett környezetüket és kilépnek a „nagyvilágba”.

Ideális esetben ezek a komponensek jelen vannak egy vegyes származású gyermek életében:

1. Színes lakókörnyezet, ahol többféle származású lakók élnek együtt, egyetértésben és egymást elfogadva, valamint vannak a gyermekünkhöz hasonlóak is.
2. Tudatos és tájékozott szülők, akik tudják hogyan kell a gyermekekkel a származásról beszélni, tudnak önbizalmat adni gyermekeiknek és akik megtanítják nekik, hogy ha valami megjegyzést kapnak az nem róluk szól, hanem a társadalommal van a gond.
3. Egy állandó és jó baráti társaság, akikkel a gyermek szoros érzelmi köteléket tud építeni mielőtt még a származási kérdések korosztályosan felmerülnének. A szülők támogassák gyerekeiket a tartós és jó barátságok kialakulásában már az iskolaévek előtt, hogy a barátság arról szóljon, aki benne van, függetlenül azok származásától.

Kultúra a mindennapokban

1. Szeressük, ismertessük és tartsuk életben az egész család összes kulturális örökségét

Fontos hangsúlyozni azt is, hogy ne felejtsük el a fehér kultúrát is ugyanolyan súllyal kezelni az életünkben. Figyelni kell arra, hogy a fehérek rasszizmusa miatt ne legyen a szülőben egyfajta rejtett büntudat, nehogy emiatt a gyerek a fehér fele miatt rosszul érezze magát. A fehér oldalt is meg kell szeretetni a gyerekekkel ugyanúgy.

2. Keressünk táborozási lehetőségeket és egyéb programokat
3. Gondolkozzunk el egy olyan néven vagy beceneven, ami a származási környezetéből jön
4. Teremtsük meg a lehetőségét, hogy megtanulja a származási nyelvét
5. Legyenek nagy családi találkozók (megj: az örökbefogadás esetében ez nem hozza meg a származási pluszt)
6. Vegyes származású családok szervezeteiben való részvétel (megj: örökbefogadás esetében civil szervezet, amely segítette az örökbefogadást, szülő csoportok, romadopt, orokbe.hu találkozó, stb) – a gyerekeinknek fontos olyanokkal találkozni, akik hasonló helyzetben vannak.
7. Tudatos iskolaválasztás, a tanárok tájékoztatása

8. Tanítsuk meg mi a rasszizmus, és amikor a kora már engedi, a fájdalmas történelmi tényeket is.
9. Tartsunk önvizsgálatot rendszeresen az előítéletességünkkel kapcsolatban.

Érdekeségek: Az USA-ban minden 16. tizennyolc év alatti gyerek vegyes származású, néhány megyében minden hatodik. Gondoljunk bele ez micsoda társadalmi változás és magával kell hozza a származási kérdések újraértékelését. Ezek a felnövő fiatalok fogják megépíteni a hidat a kultúrák közt.

Remélem van egy-két cseperedő „hídépítő” a magyarországi örökbefogadott gyerekek közt!